

بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی با رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری

پرویز پیری^۱، علی آشتاب^۲، علیرضا علی‌اکبرلو^۳، ابراهیم خاکپور حیدرانلو^۳

۱. دانشیار، گروه حسابداری، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

۲. استادیار، گروه حسابداری، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

۳. کارشناسی ارشد حسابداری، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه ارومیه، ارومیه، ایران.

نویسنده مسئول: پرویز پیری،

چکیده

مطابق منشور کمیته حسابرسی سازمان بورس اوراق بهادار تهران، یکی از اهداف تشکیل کمیته حسابرسی، اثربخشی حسابرسی مستقل می‌باشد. هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی با رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری است. جامعه آماری پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ است که با غربالگری، ۱۰۲ شرکت، به‌عنوان نمونه پژوهش تعیین شد. به‌منظور سنجش متغیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی از چهار مؤلفه تخصص مالی، استقلال، تجربه اعضا و اندازه استفاده شده است و جهت اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی از سه مؤلفه دوره تصدی حسابرس، تخصص حسابرس در صنعت و اندازه مؤسسه حسابرسی بهره گرفته شده است. نتایج پژوهش نشان داد ویژگی‌های کمیته حسابرسی تأثیر مستقیمی بر کیفیت حسابرسی دارد؛ هر چند تأثیر آن از نظر آماری معنادار نیست. همچنین متغیرهای کنترلی پژوهش (تمرکز مالکیت و اندازه شرکت) تأثیر مستقیم و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارند.

کلید واژه‌ها: کیفیت حسابرسی، معادلات ساختاری، ویژگی‌های کمیته حسابرسی.

مقدمه

در پی رسوایی‌های مالی یک دهه گذشته، در شرکت‌های بزرگ از قبیل وردکام و انرون در ایالات متحده و بحران‌های مالی اروپا همچون پارمالات در ایتالیا، آهلند در هلند و گسکارترا و بی بی وی ای در اسپانیا، نقش کمیته حسابرسی در نظام راهبری شرکت، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. از سوی دیگر، با توجه به اختیارات مدیریت، نیاز به افرادی احساس شد تا قابلیت اعتماد روند گزارشگری مالی را نظارت کنند. بدین ترتیب، کمیته‌های حسابرسی، متشکل از اعضای غیرموظف هیأت مدیره ایجاد شدند و توانستند نقش مهمی در نظارت بر مسئولیت گزارشگری مالی مدیریت و حسابرسی مستقل صورت‌های مالی ایفا کنند [۲۲]. این کمیته، به‌عنوان پل ارتباطی بین حسابرسان داخلی، حسابرسان مستقل و هیأت مدیره تلقی می‌شود و فعالیت‌های آن شامل بررسی انتخاب حسابرسان، دامنه کلی حسابرسی، نتایج حسابرسی، کنترل‌های مالی داخلی و اطلاعات مالی منتشر شده است. مسئولیت اولیه کمیته حسابرسی، به‌کارگیری و نظارت بر کار حسابرسان مستقل است. بدین منظور خدمات حسابرسی و غیرحسابرسی و کار با حسابرس از قبل مشخص می‌شود تا از کیفیت بالای خدمات ارائه شده توسط حسابرس، اطمینان حاصل شود. تمرکز کمیته‌های حسابرسی کارا بر دقت و بیان صورت‌های مالی، اثربخشی کنترل‌ها و کیفیت کار حسابرس است. کیفیت حسابرسی، حق‌الزحمه‌های حسابرسی، استقلال حسابرس، و خدمات غیرحسابرسی، از جمله موضوع‌های مهم مورد بحث در عملکرد کاری حسابرسان مستقل است [۲۷].

وجود کمیته حسابرسی فعال و مستقل در شرکت‌ها از طریق حصول اطمینان از این که حسابرسان تحت تأثیر تمایلات مدیریت قرار نگیرند، رابطه نزدیک با افزایش کیفیت حسابرسی دارد [۱۶]. مسئولیت کمیته حسابرسی، در رابطه با حسابرسی مستقل، اطمینان از کیفیت انجام حسابرسی و کمک به بهبود کار حسابرس مستقل است [۴۷]. تعداد جلسات کمیته حسابرسی با کاهش ریسک حسابرسی مرتبط بوده و باعث افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود [۶۴]. کمیته حسابرسی در ایجاد رابطه مناسب میان هیأت مدیره شرکت، حسابرسان داخلی و مستقل نقش مهمی دارد [۷۴]. به عقیده لایونگستون [۵۳]، کمیته حسابرسی عملیات حسابرسی را انجام نمی‌دهد، بلکه با تمرکز بر روی مسئولیت‌ها و منابع مورد نیاز حسابرسی، اجرای فرآیند حسابرسی را تسهیل می‌کند. کمیته حسابرسی از طریق افزایش استقلال حسابرسان مستقل موجب افزایش کیفیت حسابرسی می‌شود [۷۴].

بر اساس پژوهش‌های انجام شده توسط آلکاتامین [۱۹] و اندروز و همکاران [۳۴]، کمیته حسابرسی بر عملکرد و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی مؤثر است. آربین [۲۰] نشان داد، بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد. بر اساس پژوهش رابینزوری و همکاران [۶۰]، کیفیت کمیته حسابرسی بر حق‌الزحمه حسابرسی تأثیر معناداری دارد. کیخیا [۴۸]، نتیجه گرفت بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین چان و همکاران [۲۳] نشان دادند، وجود اعضای باتجربه در کمیته با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه منفی و معنادار دارد. در مقابل یافته‌های چان و همکاران [۲۳]، گودوین استوارت و کنت [۴۰]، ابوت و همکاران [۱۶]، عباس‌زاده و همکاران [۸] و لاری‌دشت بیاض و اورادی [۱۰] نشان داد بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد.

طبق منشور کمیته حسابرسی سازمان بورس اوراق بهادار تهران، هدف از تشکیل کمیته حسابرسی، کمک به ایفای مسئولیت نظارتی هیأت مدیره و بهبود آن جهت کسب اطمینان معقول از اثربخشی فرآیندهای نظام راهبری، مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی، سلامت گزارشگری مالی، اثربخشی حسابرسی داخلی، استقلال حسابرس مستقل و اثربخشی حسابرسی مستقل و رعایت قوانین، مقررات و الزامات عنوان شده است [۱۲]. بیشتر حسابرسان مستقل انتظار دارند که، کمیته حسابرسی طی دوره مالی متقاضی همکاری و دعوت از آنان باشد. از زمانی که فعالیت کمیته حسابرسی افزایش یافته، این نوع خدمات رشد فوق‌العاده‌ای داشته است [۵].

از دیدگاه تئوری نمایندگی، کمیته حسابرسی اساسی‌ترین نقش را در کاهش هزینه‌های نمایندگی ایفا می‌کند [۷۶]. به نظر ایروین [۴۳]، برای بهبود و پیشرفت حاکمیت و مدیریت شرکت، داشتن کمیته حسابرسی قوی بهترین روش می‌باشد. از مهم‌ترین ساز و کارهای حاکمیت شرکتی که در کاهش مشکلات نمایندگی و بهبود عملکرد شرکت می‌تواند مؤثر واقع شود، کمیته حسابرسی می‌باشد [۶۳].

با توجه به مراتب فوق به نظر می‌رسد که ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی در ایران نیز مؤثر باشد. لذا سؤال اصلی پژوهش آن است که آیا ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی مؤثر است؟

با عنایت به آن چه که در بخش قبل مطرح شد، پژوهش حاضر به بررسی، تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی می‌پردازد. بنابراین هدف اساسی پژوهش حاضر، بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی می‌باشد. از این نظر که کمیته حسابرسی اثربخش، موجب افزایش کیفیت حسابرسی مستقل می‌گردد. در ادامه پژوهش مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه پژوهش، روش‌شناسی پژوهش، آزمون فرضیه و در نهایت نتیجه‌گیری و پیشنهادها ارائه می‌گردد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کمیته حسابرسی

کمیته حسابرسی یکی از کمیته‌های هیأت مدیره واحد اقتصادی و متشکل از سه تا پنج و در برخی موارد هفت نفر از اعضای غیرموظف هیأت مدیره است که مسئولیت نهایی نظارت بر کلیه فعالیت‌های مالی شرکت را بر عهده دارد [۴]. مهم‌ترین مسئولیت‌های کمیته حسابرسی، شامل افزایش کیفیت سیاست‌های حسابداری، بهبود کنترل‌های داخلی، استقلال و اثربخشی نقش حسابرسان مستقل، کاهش تقلب و ریسک مالی و در نهایت افزایش کیفیت و به‌موقع بودن افشاهای مالی و سایر اطلاعات مهمی که بازار سرمایه و سهامداران نیاز دارند، می‌باشند [۶۲].

ترکیب و ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر اثربخشی آن تأثیر با اهمیتی دارد [۷۲]. پژوهش‌های پیشین اظهار داشتند که ویژگی‌های واقعی کمیته حسابرسی برای اثربخش بودن کمیته در انجام وظایف حیاتی می‌باشد [۵۸]. عوامل زیادی موجب افزایش اثربخشی و کیفیت کمیته حسابرسی می‌گردد که مهم‌ترین آن‌ها،

تخصیص مالی [۳۳]، استقلال [۵۵]، دوره تصدی اعضای کمیته [۵۸] و اندازه کمیته [۵۵] می‌باشد. بر همین اساس، این پژوهش چهار ویژگی که عبارتند از؛ تخصص، استقلال، تجربه و اندازه کمیته حسابرسی را مورد بررسی قرار می‌دهد.

تخصیص مالی اعضای کمیته حسابرسی

تخصص و مهارت اعضای کمیته حسابرسی، با اثربخشی کمیته رابطه تنگاتنگی دارد. کوهن و همکاران [۲۶] معتقدند تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی عاملی برای افزایش اثربخشی کمیته است. کمیته‌های حسابرسی مسئولیت انجام وظایف مختلفی را دارند که برای فهمیدن مسائلی مانند مشکلات حسابرسی، ریسک و فرآیند حسابرسی، درک قضاوت حسابرس و فهمیدن عوامل اختلاف میان مدیریت و حسابرسان مستقل به درجه بالایی از فهم حسابداری نیاز دارند [۵۷]. بنابراین اعضای کمیته حسابرسی جهت مؤثر بودن کمیته، باید تخصص کافی در حسابداری و حسابرسی داشته باشند [۲۱].

استقلال اعضای کمیته حسابرسی

استقلال اعضای کمیته حسابرسی سنگ بنای اثربخشی آن است و با اعضای مستقل، کمیته از عملکرد مطلوبی برخوردار می‌شود. موحد صالح و همکاران [۵۶] نشان دادند که استقلال بیشتر در کمیته حسابرسی (نسبت مدیران مستقل) منجر به کاهش مدیریت سود می‌گردد. یافته‌های سان و لیو [۶۶]، نشان داد رابطه منفی و معناداری بین استقلال کمیته و کیفیت حسابرسی وجود دارد. بنابراین اگر همه اعضای کمیته حسابرسی مستقل باشند، می‌توانند جهت اطمینان از کیفیت بالای حسابرسی، خواستار گسترش دامنه رسیدگی حسابرسان شوند [۷۷].

تجربه اعضای کمیته حسابرسی

دوره تصدی بلند مدت اعضای کمیته حسابرسی موجب عملکرد بهتر، نظارت بیشتر، افزایش دانش و تجربه اعضای کمیته به‌منظور به‌کارگیری در عملیات شرکت می‌شود [۶۷]. اعضای با تجربه در کمیته حسابرسی، در قضاوت‌های مربوط به کنترل‌های داخلی، بسیار بهتر از اعضای بدون تجربه عمل می‌کنند. به‌طور کلی، سابقه حضور اعضا در کمیته حسابرسی کمک می‌کند تا در شناخت الزامات و مسئولیت‌های کمیته و اعضای آن کارآمدتر و اثربخش‌تر باشند [۳۲]. بنابراین، شرکت‌هایی که اعضای کمیته آنها فاقد تجربه می‌باشند، عملکرد آنها در انجام وظیفه نظارتی‌شان اثربخشی کمتری دارد [۴۲].

اندازه کمیته حسابرسی

تعداد اعضا تشکیل دهنده کمیته حسابرسی نقش مهمی در اثربخشی و موفقیت آن دارد [۱۸]. مدی و همکاران [۵۴]، اظهار داشتند، تعداد اعضای کمیته حسابرسی رابطه مستقیمی با افشای داوطلبانه شرکت دارد. به عقده واکابا [۶۹]، اندازه کمیته حسابرسی تاثیر قابل توجهی بر عملکرد شرکت دارد. عثمان و همکاران [۵۸]، بیان داشتند که هر چقدر اندازه کمیته حسابرسی بزرگتر باشد، اثربخشی در نظارت بر شرکت افزایش می‌یابد. لذا منجر به افشای با کیفیت اطلاعات می‌گردد. در کمیته حسابرسی با اندازه بزرگتر، احتمال افزایش نفوذ در سازمان و درخواست برای حسابرسی با کیفیت‌تر بیشتر است [۴۶]. همچنین زمان و همکاران [۷۷]، نشان دادند که اندازه کمیته حسابرسی تأثیر مستقیم و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد.

کیفیت حسابرسی

تعریف‌های مختلفی از کیفیت حسابرسی ارائه شده است. دی آنجلو [۳۱] کیفیت حسابرسی را از دو دیدگاه مورد بررسی قرار داده است. در دیدگاه اول معتقد است تحریف با اهمیت در صورت‌های مالی یا سیستم حسابداری صاحبکار باید کشف شود (شایستگی حسابرس). در دیدگاه دوم نیز معتقد است که تحریف با اهمیت کشف شده باید گزارش شود (استقلال حسابرس). والاس [۷۰] نیز کیفیت حسابرسی را، اندازه‌گیری توانایی حسابرسی برای کاهش پارازیت و سوگیری و بهبود کیفیت داده‌های حسابداری تعریف کرده است. بر اساس تعریف دیویدسون و نئو [۲۹]، کیفیت حسابرسی عبارتست از توانایی حسابرس در کشف و برطرف کردن تحریف و دستکاری در سود خالص گزارش شده. به‌دلیل اینکه کیفیت حسابرسی دارای ابعاد متفاوتی است و به‌طور مستقیم قابل مشاهده نیست، مشخصه حسابرسی خاصی به‌عنوان شاخص اندازه‌گیری آن وجود ندارد [۵۲]. لذا برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی از معیارهای مختلفی استفاده می‌شود. از جمله این معیارها می‌توان به اندازه مؤسسه حسابرسی [۲۹]، دوره تصدی حسابرس [۳۰]، امتیاز و رتبه مؤسسه حسابرسی [۳۷]، تخصص حسابرس در صنعت [۴۱]، حق‌الزحمه حسابرسی [۷۴] و تجربه دعاوی حقوقی حسابرس [۵۹] اشاره کرد. در این پژوهش، به‌منظور اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی از سه شاخص دوره تصدی حسابرس، تخصص حسابرس در صنعت و اندازه مؤسسه حسابرسی استفاده شده است.

دوره تصدی حسابرس

در خصوص دوره تصدی حسابرس، استدلال‌هایی از سوی موافقان و مخالفان این نظریه مطرح شده است. موافقان و حامیان تعویض اجباری حسابرس معتقدند، رابطه بلندمدت حسابرس و صاحبکار باعث ایجاد موقعیتی برای حسابرسان می‌شود که قادر نخواهند بود در مقابل فشارها و خواسته‌های صاحبکاران مقاومت کنند و قضاوت‌های جانب‌دارانه‌ای را اجرا می‌کنند. در راستای همین بحث، کاپلی و دوست [۲۸]، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که هر چه رابطه با صاحبکار بلندمدت باشد، احتمال کاهش کیفیت حسابرسی بیشتر می‌شود و چرخش دوره‌ای حسابرس، برای حفظ کیفیت حسابرسی ضروری است [۶۸]. همچنین یافته‌های حکیم و عمری [۴۱]، نشان داد به‌دلیل مخدوش شدن استقلال و بی‌طرفی حسابرس در نتیجه افزایش دوره تصدی، کیفیت حسابرسی کاهش می‌یابد.

از طرف دیگر مخالفان تعویض حسابرس بر ضعف اطلاعاتی حسابرس در مدت کوتاه تصدی حسابرسی تأکید می‌کنند. حسابرسان با گذشت زمان، شناخت بهتری از فعالیت‌های صاحبکار به‌دست آورده و تجربه بیشتری کسب می‌کنند. بنابراین رابطه بلند مدت حسابرس و صاحبکار می‌تواند کیفیت حسابرسی را افزایش دهد [۲۴]. در این راستا، یافته‌های اکثر پژوهش‌های تجربی نشان‌دهنده وجود رابطه مستقیم بین دوره تصدی حسابرس و کیفیت حسابرسی هستند. لیبی و فردریک [۵۱]، مشاهده کردند که تجربه حسابرس باعث درک بهتر وی از اشکالات مالی شرکت می‌شود. بنابراین میزان اشتباه و خطا در دوره‌های بعد کاهش می‌یابد. همچنین نتایج برخی از پژوهشگران نشان داد که تداوم انتخاب حسابرس (افزایش دوره تصدی) منجر به بهبود کیفیت حسابرسی می‌شود [۳۹، ۴۵].

تخصص حسابرس در صنعت

با افزایش تخصص حسابرسان، توانایی او در استنباط مشکلات صنعتی که صاحبکار در آن فعالیت می‌کند، افزایش می‌یابد و موجب افزایش مطلوبیت گزارش‌ها و اطلاعات مالی و حسابداری می‌گردد. پژوهش‌های پیشین نشان دادند کشف تحریفات بالقوه، کیفیت ارائه خدمات و کارایی حسابرسانی که در یک صنعت خاص متخصص هستند، نسبت به حسابرسانی که در آن صنعت تخصص ندارند، بالاتر است [۴۹]. همچنین نتایج پژوهش فرناندو و همکاران [۳۶] حاکی از آن است که حسابرسان متخصص در صنعت صاحبکار از آگاهی و شناخت قابل توجهی در خصوص فعالیت تجاری، رویه‌های حسابداری متقلبانه آن صنعت برخوردار بوده که آن‌ها را قادر می‌سازد خدمات حسابرسی با کیفیت‌تری را ارائه دهند. از آن‌جا که حالات مختلف تخصص حسابرسان در صنعت، به‌طور مستقیم مشاهده‌پذیر نیست، پژوهش‌های پیشین و ادبیات حسابرسی، دو رویکرد سهم بازار و رویکرد سهم پرتفوی را برای در نظر گرفتن تخصص حسابرسان در صنعت به‌عنوان معیار کیفیت حسابرسی به رسمیت شناخته‌اند:

رویکرد سهم بازار

در این رویکرد، یک مؤسسه حسابرسی که خود را از دیگر رقبا از لحاظ سهم بازار در یک صنعت خاص متمایز کرده است، به‌عنوان حسابرسان متخصص شناخته می‌شود. مؤسسه‌ای که سهم بیشتری از بازار را در اختیار دارد، از دانش تخصصی بالاتری در مورد آن صنعت برخوردار است [۷۵].

رویکرد سهم پرتفوی

در رویکرد سهم پرتفوی، توزیع نسبی خدمات حسابرسی در صنایع مختلف برای هر مؤسسه حسابرسی مد نظر قرار می‌گیرد. صنعتی که صاحبکاران بیشتری از لحاظ فروش، مجموع دارایی‌ها و... را در پرتفوی مربوط تشکیل می‌دهد، نشان دهنده صنعتی است که مؤسسه حسابرسی در آن از تخصص برخوردار است. اساس این رویکرد بر این است که، هر صنعت برای کل پرتفوی صاحبکار حسابرسان چقدر مهم است [۴۹].

اندازه مؤسسه حسابرسی

از دیدگاه حسابرسان، اندازه مؤسسه حسابرسی یکی از ویژگی‌هایی است که بر کیفیت حسابرسی تأثیر دارد [۴۹]. وانگ و همکاران [۷۱]، معتقدند که حسابرسان بزرگ، به‌دلیل نگرانی‌هایی که در خصوص حفظ شهرت و اعتبار خود دارند؛ در برآورد ریسک حسابرسی، محافظه‌کارانه‌تر عمل می‌کنند. دی آنجلو [۳۱] نیز چنین استدلال می‌کند که مؤسسات حسابرسی بزرگ نسبت به مؤسسات کوچک‌تر، تعداد صاحبکاران بیشتری داشته و از شهرت بالاتری در بازار برخوردار می‌باشند. بنابراین این‌گونه مؤسسات با پایین آوردن سطح کیفیت حسابرسی در پی جلب رضایت مشتریان نبوده و یا در صدد پیدا کردن مشتریان جدید نمی‌باشند. از این رو، مؤسسات حسابرسی بزرگ‌تر سعی می‌کنند کیفیت حسابرسی خود را در بالاترین سطح نگه داشته و هرگونه تحریف با اهمیت در سیستم مالی صاحبکار را کشف و گزارش کنند [۲۵].

کیفیت حسابرسی و کمیته حسابرسی

وظیفه اصلی کمیته حسابرسی، نظارت بر فرآیند حسابرسی داخلی، حسابرسی مستقل و گزارشگری مالی می‌باشد که این وظیفه را به نمایندگی از سهامداران انجام می‌دهد [۳۵]. ابوت و همکاران [۱۶]، ویندارم و سونگ [۷۴]، لایونینگستون [۵۳] و ایتون و همکاران [۴۴]، به نقش کمیته حسابرسی در افزایش کیفیت حسابرسی اشاره کرده‌اند. با افزایش قوانین در ارتباط با کمیته حسابرسی، تعداد قابل توجهی از پژوهش‌ها بر روی ویژگی‌های کمیته حسابرسی تمرکز کرده‌اند. در این راستا رابطه ویژگی‌های استقلال [۱۶]، اعضای غیرموظف [۷۴]، نوع جنسیت [۴۴]، اندازه [۷۷] و تخصص مالی [۳۸] کمیته حسابرسی، با کیفیت حسابرسی مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین در پژوهش‌های داخلی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی نظیر استقلال و تخصص مالی [۱۰، ۸]، اندازه [۱۰] و سابقه تشکیل کمیته حسابرسی [۸]، با کیفیت حسابرسی (حق‌الزحمه حسابرسی) مورد مطالعه قرار گرفته است. بنابراین با بررسی نگارندگان، پژوهشی در بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی، که از معیارهای دوره تصدی، تخصص در صنعت و اندازه مؤسسه حسابرسی، برای اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی استفاده کرده باشند، انجام نگرفته است. همچنین در این پژوهش علاوه بر ویژگی‌های استقلال، تخصص و اندازه، از دوره تصدی اعضای کمیته حسابرسی به‌عنوان تجربه نیز استفاده شده است.

پیشینه تجربی پژوهش

با توجه به مبانی نظری مطرح شده در بخش قبل، در این قسمت پیشینه تجربی پژوهش به تفکیک پژوهش‌های خارجی و داخلی در جدول ۱ بیان شده است.

جدول ۱. مروری بر پیشینه تجربی پژوهش

نویسنده و سال	مکان، دوره زمانی و تعداد نمونه مورد بررسی	نتیجه‌گیری
الف) پژوهش‌های خارجی		
سی و همکاران [۶۱]	مالزی، ۲۰۲۰، ۲۵۰ شرکت	از بین چهار ویژگی کمیته حسابرسی (جنسیت، تعداد جلسات، استقلال و اندازه) سه ویژگی حضور اعضای زن در کمیته حسابرسی، تعداد دفعات جلسات و استقلال اعضا، بر کیفیت حسابرسی تأثیر مثبت دارد. همچنین عملکرد حسابرسی داخلی تأثیر تعدیل‌کننده‌ای بر رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی ندارد.
سوکما و برنواتی [۶۵]	اندونزی، ۲۰۱۶-۲۰۱۸، ۲۱۰ سال - شرکت	از بین چهار ویژگی کمیته حسابرسی (اندازه کمیته، تعداد جلسات، سطح تحصیلات و تجربه اعضا) فقط اندازه و تجربه اعضای کمیته به‌طور قابل توجهی بر کیفیت حسابرسی تأثیر دارند. به‌طور کلی کمیته حسابرسی، تأثیر قابل توجهی بر کیفیت حسابرسی ندارد.
الحاجیا [۱۷]	اردن، ۲۰۱۳-۲۰۱۷، ۵۷۵ سال - شرکت	شرکت‌هایی با کمیته‌های حسابرسی بزرگ‌تر و دارای تعداد زیادی از مدیران غیرموظف و مستقل احتمالاً هزینه‌های حسابرسی بالاتری را متحمل می‌شوند و مؤسسات حسابرسی بزرگ را به کار می‌گیرند و این نشان دهنده سطح بالای کیفیت حسابرسی آن‌ها می‌باشد.

اندازه، استقلال و تفاوت جنسیتی کمیته حسابرسی، با عملکرد شرکت رابطه مستقیم و معناداری دارد. همچنین تجربه اعضای و تعداد جلسات کمیته با عملکرد شرکت ارتباطی ندارد.	اردن، ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۶، ۴۹۵ سال- شرکت	آلکاتامین [۱۹]
اندازه کمیته حسابرسی و تخصص مالی اعضا کمیته بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر معناداری دارد.	استرالیا، ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۴، ۱۲۶۸۳ سال- شرکت	اندروز و همکاران [۳۴]
بین حق‌الزحمه حسابرسی و استقلال هیأت مدیره رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و همچنین هیچ‌کدام از ویژگی‌های کمیته حسابرسی (استقلال، تخصص و تعداد جلسات) و حق‌الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد.	عمان، ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۲، ۳۳۶ سال- شرکت	کیخیا [۴۸]
حق‌الزحمه حسابرسی در شرکت‌هایی که نسبت اعضای باتجربه در کمیته حسابرسی بالاتر است، نسبت به بقیه شرکت‌ها (نسبت اعضای باتجربه در کمیته حسابرسی پایین‌تر) کمتر می‌باشد.	آمریکا، ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۶، ۱۵۶۱ سال- شرکت	چان و همکاران [۲۳]
کیفیت کمیته حسابرسی بر حق‌الزحمه حسابرسی تأثیر مستقیم و معناداری داشته و همچنین بین کیفیت کمیته و کیفیت گزارشگری مالی، ارتباط معناداری وجود ندارد.	نیوزلند، ۲۰۰۱، ۸۷ شرکت	راینزبوری و همکاران [۶۰]
وجود کمیته حسابرسی، جلسات مکرر کمیته، تخصص مالی اعضای کمیته و وجود حسابرسی داخلی با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه معناداری دارند.	استرالیا، ۲۰۰۰، ۴۰۱ شرکت	گودوین استوارت و کنت [۴۰]
استقلال و تخصص اعضای کمیته با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه مستقیم و معناداری دارد. ولی تعداد جلسات کمیته با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه معناداری ندارد.	آمریکا، ۲۰۰۱، ۴۹۲ شرکت	ابوت و همکاران [۱۶]

ب) پژوهش‌های داخلی

تعداد اعضای مستقل و متخصص کمیته حسابرسی و همچنین ارائه گزارش‌های کنترل‌های داخلی در بهبود کیفیت سود مؤثر است، بدین صورت که با افزایش استقلال و تخصص اعضا، و همچنین ارائه گزارش‌های کنترل‌های داخلی کیفیت سود افزایش می‌یابد و بالعکس. همچنین تعداد اعضا کمیته حسابرسی نقشی معنادار در بهبود کیفیت سود ندارد.	۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶، ۹۵۴ سال- شرکت	مهرانی و همکاران [۱۳]
اندازه، سابقه تشکیل کمیته حسابرسی و وجود اعضای دارای تخصص مالی در کمیته، باعث کاهش تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی و استقلال و تجربه اعضای کمیته موجب افزایش تأخیر در ارائه گزارش حسابرسی می‌گردند.	۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳، ۲۰۱ سال- شرکت	لاری دشت بیاض و همکاران [۱۱]
سابقه تشکیل کمیته حسابرسی، رابطه مستقیم و معناداری با حق‌الزحمه حسابرسی دارد و همچنین میان استقلال و تخصص مالی اعضای کمیته با حق‌الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد.	۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳، ۴۰۲ سال- شرکت	عباس‌زاده و همکاران [۸]
اندازه کمیته حسابرسی، تخصص مالی و استقلال اعضای کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی، ارتباط مستقیم و معناداری دارد.	۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴، ۳۲۸ سال- شرکت	نیک‌بخت و همکاران [۱۵]
بین استقلال و تخصص اعضای کمیته حسابرسی با تجدید ارائه رابطه منفی و معناداری وجود دارد، در حالی که بین اندازه کمیته و تجدید ارائه رابطه معناداری وجود ندارد.	۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴، ۵۴۴ سال- شرکت	رضازاده و همکاران [۷]
بین تخصص کمیته حسابرسی و اندازه مؤسسه حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد، بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی رابطه منفی و معناداری وجود دارد و همچنین بین حق‌الزحمه حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی رابطه‌ای وجود ندارد.	۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳، ۴۹۵ سال- شرکت	کامیابی و حبیبی شفیعی [۹]

فرضیه پژوهش

بر اساس مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه پژوهش به شرح زیر طرح می‌گردد:
ویژگی‌های کمیته حسابرسی تأثیر مستقیم و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف، از نوع کاربردی و بر اساس ماهیت و روش، از نوع توصیفی-همبستگی است. همچنین در حوزه مطالعات پس‌رویدادی (استفاده از اطلاعات گذشته) قرار می‌گیرد و مبتنی بر اطلاعات واقعی گزارشات و صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که مشخصات کمیته حسابرسی خود را افشا نموده‌اند. دستورالعمل افشا مشخصات کمیته حسابرسی از سال ۱۳۹۱ برای کلیه شرکت‌های بورسی الزامی شد. ولی با توجه به این‌که در سال‌های ابتدایی اجرای دستورالعمل، تعداد شرکت‌هایی که کمیته حسابرسی تشکیل داده‌اند کمتر می‌باشد و انتخاب شرکت‌ها از آن سال‌ها موجب کاهش حجم جامعه آماری می‌شد، لذا قلمرو زمانی پژوهش یک دوره پنج ساله از سال ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ در نظر گرفته شده است. ولی از آن‌جا که در فرآیند محاسبه برخی از متغیرها، داده‌های سه سال قبل نیز لازم می‌شود، در عمل دوره جمع‌آوری اطلاعات به هشت سال (۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸) افزایش یافته است. در این بازه، شرکت‌هایی به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند که اطلاعات مورد نیاز آن‌ها در طول دوره تحقیق در دسترس باشد و سال مالی آن‌ها به ۲۹ اسفند ختم شود و جزء شرکت‌های واسطه‌گری نظیر سرمایه‌گذاری‌ها و... نباشند. پس از اعمال معیارهای بیان شده، ۱۰۲ شرکت (۵۱۲ سال _ شرکت) به‌عنوان نمونه برای آزمون فرضیه‌ها انتخاب شدند. همچنین برای طبقه‌بندی و تلخیص داده‌ها از نرم‌افزار Excel (نسخه ۲۰۱۳) و SPSS (نسخه ۲۵)، و جهت تحلیل‌های آماری از نرم‌افزارهای EViews (نسخه ۱۰) و AMOS (نسخه ۲۵) استفاده شده است.

داده‌های موردنیاز پژوهش نیز از گزارش‌ها و صورت‌های مالی حسابرسی شده همراه دادداشت‌های توضیحی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بانک‌های اطلاعاتی، سایت‌های اینترنتی نظیر سایت کدال و نرم‌افزار ره‌آورد نوین به‌دست آمده است.

مدل مفهومی پژوهش

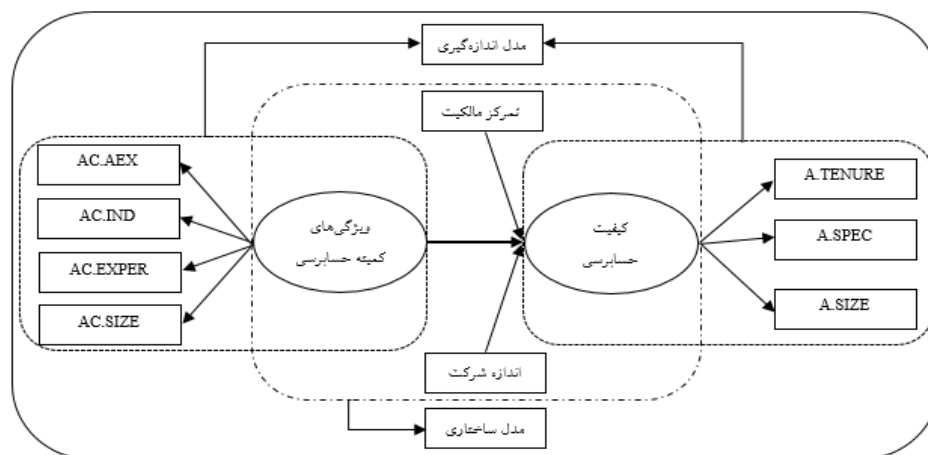
با توجه به مبانی نظری، ویژگی‌های کمیته حسابرسی تأثیر مستقیم و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارد که در ادبیات حسابداری، این متغیرها با توجه به ماهیت چند بعدی آن‌ها و هم‌چنین، به‌دلیل عدم اندازه‌گیری مستقیم متغیرهای ذکر شده توسط پژوهشگر، به‌عنوان متغیر پنهان (مکنون) قابل تعریف می‌باشند. بنابراین متغیر مکنون باید بر اساس یک سری متغیرهای مشاهده‌پذیر اندازه‌گیری گردد. بنابراین، می‌توان در قالب مدلی مانند مدل معادلات ساختاری در یک چارچوب منسجم فرموله کرد. همچنین در پژوهش‌های قبلی انجام شده، از تجزیه و تحلیل‌های رگرسیونی استفاده شده است که متغیر وابسته آن‌ها (حق‌الزحمه حسابرسی)، معرف کیفیت حسابرسی قرار داده شده است. این امر و استفاده از یک متغیر به‌عنوان کیفیت حسابرسی، منجر به ارائه تجزیه و تحلیل‌های ناقص شده که در نتیجه، اعتبار پژوهش تحت تأثیر قرار می‌گیرد.

به‌منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش، فرایند دو مرحله‌ای طی می‌شود. ابتدا باید از برازش قابل تأیید مدل‌های اندازه‌گیری (ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی) اطمینان حاصل شود و سپس بررسی مدل ساختاری (رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی) مورد بررسی قرار گیرد. به بیان دیگر، چنانچه مدل اندازه‌گیری آبرازش مناسبی از اندازه‌گیری متغیر مکنون را نشان دهد، برازش مدل ساختاری با اطمینان بیشتری صورت خواهد گرفت. پس از بررسی و مطالعه پیشینه پژوهش و با توجه به فرضیه مطرح شده، در شکل ۱ مدل نظری پژوهش ترسیم گردید. در این مدل، ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی به‌عنوان متغیر مکنون می‌باشد که ویژگی‌های کمیته حسابرسی، با کمک چهار متغیر مشاهده‌پذیر (تخصص مالی، استقلال، تجربه و اندازه کمیته) و کیفیت حسابرسی، با استفاده از سه متغیر مشاهده‌پذیر (دوره تصدی حسابرسی، تخصص حسابرسی در صنعت و اندازه مؤسسه حسابرسی)، اندازه‌گیری می‌شوند (شکل دایره یا بیضی، معرف متغیر پنهان و شکل مربع یا مستطیل، معرف متغیر مشاهده‌پذیر می‌باشد).

متغیرهای پژوهش

بر اساس مدل مفهومی پژوهش، نحوه محاسبه متغیرهای پژوهش به شرح زیر است:

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

متغیر وابسته

متغیر وابسته در این پژوهش کیفیت حسابرسی است که برای اندازه‌گیری آن از سه شاخص دوره تصدی حسابرسی، تخصص حسابرسی در صنعت و اندازه مؤسسه حسابرسی استفاده شده است [۱].

دوره تصدی حسابرسی

تعداد سال‌هایی که مؤسسه حسابرسی به استخدام شرکت صاحبکار درآمده است [۵۰]. تعیین تعداد سال‌ها برای شرکت‌هایی که در دوره زمانی پژوهش، مؤسسه حسابرسی خود را تغییر داده‌اند، مشکل نیست ولی برای شرکت‌هایی که در کل دوره پژوهش از یک مؤسسه حسابرسی استفاده کرده‌اند، تعیین سال اول شروع کار حسابرسی، با توجه به اطلاعات در دسترس مشکل است. لذا جهت حداقل کردن هرگونه خطای اندازه‌گیری، مبنای سال اندازه‌گیری دوره تصدی از سه سال قبل از دوره پژوهش در نظر گرفته شده است.

تخصص حسابرسی در صنعت

در این پژوهش از سهم بازار به‌عنوان شاخصی برای تخصص حسابرسی در صنعت استفاده شده است. هر چه سهم بازار حسابرسی بیشتر باشد، تخصص صنعت و تجربه حسابرسی نسبت به سایر رقبا بیشتر است. داشتن سهم بالای بازار (سهم غالب بازار) به این معناست که حسابرسی به‌طور موفقیت‌آمیزی خود را از سایر رقبا از لحاظ کیفیت حسابرسی متمایز کرده است که به‌صورت رابطه زیر اندازه‌گیری می‌شود [۶۶]:

¹ Structural Model

² Measurement Model

(مجموع دارایی‌های تمام صاحب‌کاران یک مؤسسه حسابداری خاص در یک صنعت خاص)

(مجموع دارایی‌های صاحب‌کاران در این صنعت)

به پیروی از پالم رز [۵۹]، در این پژوهش مؤسساتی به‌عنوان متخصص صنعت در نظر گرفته می‌شوند که سهم بازارشان (نسبت فوق) بیشتر از $1/2 \times$ (شرکت‌های موجود در یک صنعت $1/1$) باشد. پس از محاسبه سهم بازار یک مؤسسه حسابداری، اگر مقدار به‌دست آمده از مقدار معادله فوق بیشتر باشد، مؤسسه حسابداری در آن صنعت متخصص است. اگر حسابرس متخصص صنعت باشد، به SPE_AUD عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر اختصاص می‌یابد.

اندازه مؤسسه حسابداری

برای اندازه‌گیری این متغیر، به این صورت عمل شده است که اگر حسابرس شرکت مورد رسیدگی سازمان حسابداری باشد، به‌عنوان مؤسسه حسابداری بزرگ محسوب شده و به آن شرکت عدد یک و در غیر این صورت به آن عدد صفر اختصاص یافته است [۳].

متغیر مستقل

متغیر مستقل پژوهش ویژگی‌های کمیته حسابداری می‌باشد که از چهار ویژگی؛ تخصص مالی، استقلال، تجربه و اندازه استفاده شده است.

تخصص مالی اعضای کمیته حسابداری

درصد اعضای دارای تخصص مالی در کمیته حسابداری [۱۴].

استقلال اعضای کمیته حسابداری

درصد اعضای مستقل کمیته حسابداری [۱۱].

تجربه اعضای کمیته حسابداری

متغیر مجازی است که اگر حداقل یک نفر از اعضای کمیته حسابداری دارای تجربه قبلی عضویت در کمیته حسابداری باشند، عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر را می‌گیرد. بدیهی است شرکت‌هایی که در سال ۱۳۹۴ اقدام به تشکیل کمیته حسابداری نموده‌اند، تماماً عدد صفر را اتخاذ می‌کنند [۱۴].

اندازه کمیته حسابداری

تعداد اعضای کمیته حسابداری که در ایران، متشکل از سه الی پنج نفر می‌باشد [۱۴].

متغیرهای کنترلی

تمرکز مالکیت

بر اساس ادبیات تئوری نمایندگی، تمرکز مالکیت منجر به بهبود نظارت بر عملکرد مدیریت و کاهش هزینه‌های نمایندگی ناشی از ریسک عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و مالکان می‌شود. در نتیجه در شرکت‌های با ساختار مالکیت متمرکز، انگیزه مالکان برای انجام عملیات حسابداری با کیفیت بهتر، کاهش می‌یابد. به تبعیت از برادران حسن‌زاده و همکاران [۲]، مجموع سهام سه سهامدار بزرگ به‌عنوان میزان تمرکز مالکیت در نظر گرفته شده است.

اندازه شرکت

مطابق مبانی نظری، با گسترش حجم فعالیت و اندازه واحد مورد رسیدگی، حق‌الزحمه حسابداری نیز افزایش می‌یابد که در این صورت از دو طریق می‌تواند بر کیفیت کار حسابرس اثر بگذارد، اول، هر چه حق‌الزحمه بیشتری برای حسابرس در نظر گرفته شود، تلاش وی نیز بیشتر می‌گردد و کیفیت کار را بالا می‌برد، ولی در این صورت، حسابرسان از نظر مالی به مشتریان خود وابسته می‌شوند و به‌خاطر نگرانی از دست دادن کار، ممکن است روش‌های حسابداری را به شکل مناسبی انجام ندهند که در نتیجه دوره تصدی حسابرسان بیشتر می‌شود. همچنین شرکت‌های بزرگ با حجم فروش و نقدینگی بالا به‌دلیل پیچیدگی کار، مایل به انتخاب مؤسسات حسابداری بزرگ و متخصص می‌باشند. جهت اندازه‌گیری اندازه شرکت از لگاریتم ارزش دفتری دارایی‌های شرکت استفاده شده است [۱۴].

یافته‌های پژوهش

در این بخش یافته‌های پژوهش در دو قسمت آمار توصیفی و آمار تحلیلی (استنباطی) ارائه شده است.

آمار توصیفی

در این قسمت اطلاعات مربوط به آمار توصیفی پژوهش، شامل میانگین، میانه، بیشینه، کمینه و انحراف معیار هر یک از متغیرها ارائه شده است. همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، به‌طور متوسط، ۲۴ درصد حسابرس شرکت‌های مورد بررسی در پژوهش حاضر، سازمان حسابداری بوده است. در رابطه با ویژگی‌های کمیته حسابداری، ۷۴ درصد اعضای کمیته حسابداری دارای تخصص مالی و ۷۰ درصد آن‌ها از استقلال برخوردار هستند. تجربه اعضا و اندازه کمیته حسابداری نیز به ترتیب دارای میانگینی ۸۱ و $3/08$ درصد می‌باشند و بیانگر این مفهوم هستند که به‌طور متوسط ۸۱ شرکت‌ها، عضوی با تجربه در کمیته حسابداری دارند و اعضای کمیته حسابداری اکثر شرکت‌ها سه نفر می‌باشند. همچنین میانگین تمرکز مالکیت ۶۹ درصد است.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار
دوره تصدی حسابرس	A.TENURE	۲/۶۳	۳	۴	۱	۱/۱۷
تخصص حسابرس در صنعت	A.SPEC	۰/۶۶	۱	۱	۰	۰/۴۷
اندازه مؤسسه حسابداری	A.SIZE	۰/۲۴	۰	۱	۰	۰/۴۲
تخصص مالی اعضای کمیته حسابداری	AC.AEX	۰/۷۴	۰/۶۷	۱	۰/۳۳	۰/۲۵
استقلال اعضای کمیته حسابداری	AC.IND	۰/۷۰	۰/۶۷	۱	۰	۰/۲۰

۰/۳۹	۰	۱	۱	۰/۸۱	AC.EXPER	تجربه اعضای کمیته حسابرسی
۰/۴۰	۳	۵	۳	۳/۰۸	AC.SIZE	اندازه کمیته حسابرسی
۰/۱۶	۰/۱۹	۰/۹۶	۰/۷۱	۰/۶۹	C.CON	تمرکز مالکیت
۱/۶۳	۱۱/۰۴	۱۹/۳۷	۱۴/۳۲	۱۴/۶	F.SIZE	اندازه شرکت

با توجه به جدول ۲، دامنه اندازه شرکت بین ۱۱/۰۴ و ۱۹/۳۷ می باشد. انحراف معیار داده ها، پراکندگی داده ها از میانگین را نشان می دهد که بیشترین و کمترین مقدار انحراف معیار، متعلق به متغیرهای اندازه شرکت (۱/۶۳) و تمرکز مالکیت (۰/۱۶) است.

همبستگی بین متغیرهای پژوهش

یکی از مفروضات مدل های رگرسیونی، نبود همبستگی دو به دو و چندگانه بین متغیرهای پژوهش است. بر اساس نتایج حاصل از جدول ۳ و از آنجا که عامل تورم واریانس متغیرها کمتر از ۵ است، هم خطی شدید بین متغیرها مشاهده نشد. بنابراین در این حالت، تفسیر نتایج پژوهش با اطمینان بیشتری صورت خواهد پذیرفت.

جدول ۳. نتایج آزمون عامل تورم واریانس و تولرانس

تولرانس	عامل تورم واریانس	متغیر
۰/۹۹۳	۱/۰۰۷	تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی
۰/۹۷۶	۱/۰۲۵	استقلال اعضای کمیته حسابرسی
۰/۹۸۲	۱/۰۱۹	تجربه اعضای کمیته حسابرسی
۰/۹۸۸	۱/۰۱۲	اندازه کمیته حسابرسی
۰/۹۷۶	۱/۰۲۵	تمرکز مالکیت
۰/۹۶۲	۰/۰۳۹	اندازه شرکت

اعتبارسنجی مدل اندازه گیری پژوهش

پس از تعیین مدل مفهومی پژوهش، بررسی همبستگی متغیرها و جمع آوری داده ها، یکی از مهم ترین مراحل مدل سازی معادلات ساختاری، اعتبارسنجی مدل اندازه گیری یا بررسی برازندگی مدل با واقعیت است. اعتبار یک مدل با استفاده از معیارهای نیکویی برازش مورد بررسی قرار می گیرد. لذا از تجزیه و تحلیل های آماری انتظار می رود که برازش داده ها به مدل مفهومی پژوهش، مطابق معیارهای علمی قابل قبول باشد. جدول ۴، نشان دهنده تعدادی از شاخص های نیکویی برازش مدل های اندازه گیری می باشد. به عنوان مثال شاخص های نیکویی برازش و برازش تطبیقی به ترتیب با مقادیر ۹۸ و ۹۶ درصد، مؤید معتبر بودن مدل های اندازه گیری می باشند و همچنین بر اساس سایر مقادیر به دست آمده می توان ادعا کرد که، مدل های اندازه گیری ویژگی های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی، جهت انجام آزمون فرضیه پژوهش، از اعتبار کافی برخوردار می باشند.

جدول ۴. شاخص های نیکویی برازش مدل های اندازه گیری پژوهش

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	برازش قابل قبول	خروجی مدل پژوهش
مقیاس های برازش مطلق	نیکویی برازش (GFI)	بزرگتر از ۹۰ درصد	۰/۹۸۷
	نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)	بزرگتر از ۹۰ درصد	۰/۹۷۳
مقیاس های برازش افزایشی	برازش تطبیقی (CFI)	بزرگتر از ۹۰ درصد	۰/۹۶۳
	برازش فزاینده (IFI)	بزرگتر از ۹۰ درصد	۰/۹۶۴
مقیاس های برازش مقتصد	برازش مقتصد هنجار شده (PNFI)	بزرگتر از ۵۰ درصد	۰/۵۶۸
	برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	بزرگتر از ۵۰ درصد	۰/۵۹۶
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	کوچکتر از ۸ درصد	۰/۰۳۷
سایر شاخص ها	کای اسکور بهنجار شده به درجه آزادی (CMIN/df)	کوچکتر از ۳	۱/۷۱۵
	شاخص هلتر (Hoelter 0/01)	بزرگتر از ۲۰	۶۳۲

آزمون فرضیه و اعتبارسنجی مدل ساختاری پژوهش

پس از بررسی اعتبار مدل اندازه گیری پژوهش، به منظور بررسی فرضیه پژوهش از مدل ساختاری استفاده شده است. در این مدل، رابطه بین متغیر مستقل و متغیر وابسته در حضور متغیرهای کنترلی بررسی شده است. نتایج حاصل از جدول ۵ بیانگر این است که مقدار بار عاملی ویژگی های کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی، مستقیم (۰/۶۸۱) بوده و سطح معناداری آن (۰/۴۳۹) بیشتر از پنج درصد است. بنابراین، می توان ادعا نمود که ویژگی های کمیته حسابرسی بر کیفیت حسابرسی، تأثیر مستقیمی دارد ولی این رابطه از نظر آماری معنادار نیست. بنابراین، فرضیه پژوهش رد می شود. همچنین نتایج نشان داد، که در سطح اطمینان ۹۵ درصد تمرکز مالکیت و اندازه شرکت تأثیر مستقیم (به ترتیب ۰/۲۸۶ و ۰/۱۳۵) و معناداری بر کیفیت حسابرسی دارند. به این معنا که با متمرکز شدن مالکیت شرکت در سهامداران بزرگ و همچنین با بزرگتر شدن شرکت ها، کیفیت حسابرسی آن ها نیز افزایش می یابد.

جدول ۵. نتایج آزمون فرضیه و متغیرهای کنترلی

متغیرهای مدل ساختاری	ضریب مسیر	سطح معناداری	نتیجه آزمون
ویژگی های کمیته حسابرسی ←	۰/۶۸۱	۰/۴۳۹	عدم تأثیر معنادار

تأثیر مستقیم و معنادار	۰/۰۲۳	۰/۲۸۶	← کیفیت حسابرسی	تمرکز مالکیت
تأثیر مستقیم و معنادار	۰/۰۰۰	۰/۱۳۵	← کیفیت حسابرسی	اندازه شرکت

به منظور بررسی اعتبار مدل ساختاری پژوهش و بررسی روابط بین متغیرهای پنهان، بار عاملی عامل مدل اندازه‌گیری دوباره تخمین زده می‌شود. به این صورت که بارهای عاملی عامل و خطای اندازه‌گیری در مدل ساختاری، آزاد در نظر گرفته شده و تخمین زده می‌شوند. چنانچه مقادیر بارهای عاملی در دو مدل، تفاوت آشکاری با یکدیگر داشته باشند، این امر مؤید وجود وضعیت درماندگی در تفسیر می‌باشد. مزیت این روش این است که می‌توان از نیکویی برازش مدل اندازه‌گیری به‌عنوان مبنایی برای مقایسه استفاده نمود و نیکویی برازش مدل ساختاری را با آن محک زد. این دیدگاه به‌صورت گسترده در مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد استفاده قرار می‌گیرد [۶]. شاخص‌های برازش مدل ساختاری مربوط به آزمون فرضیه پژوهش که در جدول ۶ ارائه شده است، نشان‌دهنده برازش قابل قبول مدل ساختاری و عدم مواجهه با پدیده درماندگی در تفسیر است.

جدول ۶. شاخص‌های نیکویی برازش مدل ساختاری

معیارهای نیکویی برازش	نام شاخص	برازش قابل قبول	خروجی مدل پژوهش
مقیاس‌های برازش مطلق	نیکویی برازش (GFI)	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد	۰/۹۷۵
	نیکویی برازش اصلاح‌شده (AGFI)	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد	۰/۹۵۵
مقیاس‌های برازش افزایشی	برازش تطبیقی (CFI)	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد	۰/۹۱۲
	برازش فزاینده (IFI)	بزرگ‌تر از ۹۰ درصد	۰/۹۱۵
مقیاس‌های برازش مقتصد	برازش مقتصد هنجار شده (PNFI)	بزرگ‌تر از ۵۰ درصد	۰/۵۹۹
	برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	بزرگ‌تر از ۵۰ درصد	۰/۶۳۳
	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	کوچک‌تر از ۸ درصد	۰/۰۵۲
	کای‌اسکوئر بهنجار شده به درجه آزادی (CMIN/df)	کوچک‌تر از ۳	۲/۴۰۱
سایر شاخص‌ها	شاخص هلتر (Hoelter 0/01)	بزرگ‌تر از ۲۰۰	۳۷۶

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی پرداخته شد. نتایج پژوهش نشان داد ویژگی‌های کمیته حسابرسی (تخصص مالی، استقلال، تجربه و اندازه کمیته) تأثیر مستقیمی بر کیفیت حسابرسی (دوره تصدی حسابرسان، تخصص حسابرسان در صنعت و اندازه مؤسسه حسابرسانی) دارد؛ ولی این رابطه از نظر آماری معنادار نیست. بنابراین نتایج پژوهش نشان داد که با افزایش کارایی و اثربخشی کمیته حسابرسانی، کیفیت حسابرسانی مستقل نیز به احتمال زیاد افزایش می‌یابد و به‌طور کلی نتایج پژوهش از لحاظ نوع ارتباط، با پژوهش راینزبوری و همکاران [۶۰] هم‌سو می‌باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود که شرکت‌ها به نقش کمیته حسابرسانی در بهبود کیفیت حسابرسانی توجه داشته باشند. در خصوص معنادار نبودن تأثیر کلی ویژگی‌های کمیته حسابرسانی بر کیفیت حسابرسانی در این پژوهش، می‌توان علت را در نوظهور بودن کمیته حسابرسانی در بورس ایران جست و انتظار می‌رود با افزایش سابقه شکل‌گیری این کمیته راهبری در شرکت‌ها و انجام پژوهش‌هایی با دوره‌های زمانی طولانی‌تر در این زمینه، ارتباط معناداری بین ویژگی‌های کمیته حسابرسانی و کیفیت حسابرسانی مشاهده کرد. از سوی دیگر متغیرهای کنترلی یعنی تمرکز مالکیت و اندازه شرکت تأثیر مستقیم و معناداری بر کیفیت حسابرسانی دارند. نتایج پژوهش در خصوص نوع تأثیر تخصص مالی بر کیفیت حسابرسانی، با نتایج پژوهش ابوت و همکاران [۱۶]، گودین استوارت و کنت [۴۰] و لاری دشت بیاض و اورادی [۱۰] مطابقت دارد. در رابطه با نوع تأثیر استقلال اعضای کمیته حسابرسانی، نتایج پژوهش با نتایج پژوهش ابوت و همکاران [۱۶]، لاری دشت بیاض و اورادی [۱۰] مطابقت دارد. همچنین در خصوص نوع تأثیر تجربه اعضای کمیته حسابرسانی بر کیفیت حسابرسانی، نتایج پژوهش با پژوهش چان و همکاران [۲۳] مطابقت دارد. به‌منظور انجام پژوهش‌های آتی نیز پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر به تفکیک صنایع مختلف و برای شرکت‌های فرابورسی مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- [۱] ابراهیمی کردلر، علی؛ رحمتی، سلمان. (۱۳۹۳). بررسی رابطه اندازه، دوره تصدی و تخصص حسابرسان در صنعت با نقدشوندگی سهام، تحقیقات حسابداری و حسابرسانی، بهار (۲۱).
- [۲] برادران حسن‌زاده، رسول؛ بادآور نهندي، یونس؛ اسماعیلی گنجینه کتاب، سمیه. (۱۳۹۳). تأثیر ساختار مالکیت بر کیفیت حسابرسانی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسانی، ۶ (۲۳)، ۹۹-۱۱۵.
- [۳] پیری، پرویز؛ شیخ‌محمدی، امیر؛ جواد، نعمت‌الله. (۱۳۹۲). بررسی ارتباط بین اندازه مؤسسه حسابرسانی و تعداد صاحبکاران مؤسسه حسابرسانی با کیفیت حسابرسانی، دانش حسابرسانی، ۱۳ (۵۱)، ۱-۲۴.
- [۴] حاجیها، زهره؛ کریمی، احمد. (۱۳۹۶). بررسی اثر استقلال کمیته حسابرسانی بر تصمیمات سرمایه‌گذاری، دانش حسابرسانی، ۱۷ (۶۸)، ۱۹۳-۲۱۷.
- [۵] حساس یگانه، یحیی؛ حسینی بهشتیان، محمد. (۱۳۸۱). تأثیر وجود کمیته حسابرسانی بر حسابرسانی مستقل، کنترل‌های داخلی و گزارشگری مالی، مطالعات مدیریت، شماره ۳۵ و ۳۶، ۲۷-۹۰.
- [۶] حیدری، مهدی؛ قادری، بهمن؛ همه‌خانی، سعید. (۱۳۹۶). بررسی نقش میانجی عدم تقارن اطلاعاتی در تبیین رابطه بین کیفیت حسابرسانی و سیاست‌های تأمین مالی، راهبرد مدیریت مالی، ۵ (۴)، ۹۳-۱۲۶.

- [۷] رضازاده، جواد؛ عبدی، مصطفی، کاظمی علوم، مهدی. (۱۳۹۶). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و تجدید ارائه صورت‌های مالی، پژوهش‌های حسابداری مالی، ۹ (۳)، ۱-۱۶.
- [۸] عباس‌زاده، محمدرضا؛ فکور، حسین؛ قناد، مصطفی. (۱۳۹۶). بررسی رابطه ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه خدمات حسابرسی، دانش حسابداری مالی، ۴ (۳)، ۴۷-۶۴.
- [۹] کامیابی، یحیی؛ حبیبی شفیعی، رویا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر بین‌اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس بین‌المللی حسابداری و مدیریت در هزاره سوم، رشت.
- [۱۰] لاری‌دشت بیاض، محمود؛ اورادی، جواد. (۱۳۹۵). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق‌الزحمه حسابرسی، شواهد از بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۶ (۲)، ۶۹-۹۴.
- [۱۱] لاری‌دشت بیاض، محمود؛ قناد، مصطفی؛ فکور، حسین. (۱۳۹۷). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و تأخیر در گزارش حسابرسی، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۱۰ (۳۷)، ۲۱۵-۲۴۲.
- [۱۲] منشور کمیته حسابرسی. (۱۳۹۱). سازمان بورس و اوراق بهادار.
- [۱۳] مهرانی، ساسان؛ عبادی نقرلو، رویا؛ حسین زاده، سهراب. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی و ارائه گزارش کنترل‌های داخلی بر کیفیت سود. پیشرفت‌های حسابداری، ۱۱۲ (۱)، ۲۹۹-۳۲۲.
- [۱۴] نصیرزاده، فرزانه؛ اورادی، جواد؛ رجبعلی‌زاده، جواد. (۱۳۹۶). تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر محافظه‌کاری شرطی، دانش حسابرسی، ۷ (۶۸)، ۱۰۵-۸۳.
- [۱۵] نیک‌بخت، محمدرضا؛ رضایی، غلامرضا؛ فتوحی، مهدی. (۱۳۹۶). بررسی ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مطالعات مدیریت و حسابداری، ۳ (۳)، ۴۴۰-۴۲۹.

References

- [16] Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F., & Raghunandan, K. (2003). The association between audit committee characteristics and audit fees. *Auditing, A Journal of Practice & Theory*, 22(2), 17-32.
- [17] Al-Hajaya, K. (2019). The Impact of Audit Committee Effectiveness on Audit Quality: Evidence from the Middle East. *International Review of Management and Marketing*, 9(5), 1.
- [18] Al-Matari, E. M., Al-Swidi, A. K., Fadzil, F. H., & Al-Matari, Y. A. (2012). The impact of board characteristics on firm performance: Evidence from nonfinancial listed companies in Kuwaiti Stock Exchange. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 2(2), 310-332.
- [19] Alqatamin, R. M. (2018). Audit Committee Effectiveness and Company Performance: Evidence from Jordan. *Accounting and Finance Research*, 7(2), 48.
- [20] Aryan, L. A. (2015). The relationship between audit committee characteristics, audit firm quality and companies' profitability. *Asian Journal of Finance & Accounting*, 7(2), 215-226.
- [21] Beasley, M. S., & Salterio, S. E. (2001). The relationship between board characteristics and voluntary improvements in audit committee composition and experience. *Contemporary Accounting Research*, 18(4), 539-570.
- [22] Carcello, J., & Neal, T. (2000). Audit Committee Characteristics and Auditor Reporting. *The Accounting Review*, 75(4), Pp. 453-467.
- [23] Chan, A. M. Y., Liu, G., & Sun, J. (2013). Independent audit committee members' board tenure and audit fees. *Accounting & Finance*, 53(4), 1129-1147.
- [24] Chen, C. Y., Lin, C. J., & Lin, Y. C. (2008). Audit partner tenure, audit firm tenure, and discretionary accruals. Does long auditor tenure impair earnings quality?. *Contemporary accounting research*, 25(2), 415-445.
- [25] Clinch, G., Stokes, D., & Zhu, T. (2012). Audit quality and information asymmetry between traders. *Accounting & Finance*, 52(3), 743-765.
- [26] Cohen, J. R., Hayes, C., Krishnamoorthy, G., Monroe, G. S., & Wright, A. M. (2012). The effectiveness of SOX regulation. An interview study of corporate directors. *Behavioral Research in Accounting*, 25(1), 61-87.
- [27] Cohen, J., Gaynor, L. M., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. M. (2007). Auditor communications with the audit committee and the board of directors. Policy recommendations and opportunities for future research. *Accounting Horizons*, 21(2), 165-187.
- [28] Copley, P. A., & Doucet, M. S. (1993). Auditor tenure, fixed fee contracts, and the supply of substandard single audits. *Public Budgeting & Finance*, 13(3), 23-35.
- [29] Davidson, R. A., & Neu, D. (1993). A note on the association between audit firm size and audit quality. *Contemporary accounting research*, 9(2), 479-488.
- [30] Davis, L. R., Soo, B. S., & Trompeter, G. M. (2009). Auditor tenure and the ability to meet or beat earnings forecasts. *Contemporary Accounting Research*, 26(2), 517-548.
- [31] DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of accounting and economics*, 3(3), 183-199.
- [32] DeZoort, F. T. (1998). An analysis of experience effects on audit committee members' oversight judgments. *Accounting, Organizations and Society*, 23(1), 1-21.
- [33] Dhaliwal, D. S., Naiker, V., & Navissi, F. (2006). Audit committee financial expertise, corporate governance and accruals quality. An empirical analysis.
- [34] Endrawes, M., Feng, Z., Lu, M., & Shan, Y. (2018). Audit committee characteristics and financial statement comparability. *Accounting & Finance*.
- [35] FEE. (2013). Global Observations on the Role of the Audit Committee, Center for audit quality, ICAA
- [36] Fernando, G. D., Abdel-Meguid, A. M., & Elder, R. J. (2010). Audit quality attributes, client size and cost of equity capital. *Review of Accounting and Finance*, 9(4), 363-381.
- [37] Francis, J. R., & Yu, M. D. (2009). Big 4 office size and audit quality. *The Accounting Review*, 84(5), 1521-1552.
- [38] Ghafraan, C., & O'Sullivan, N. (2017). The impact of audit committee expertise on audit quality: Evidence from UK audit fees. *The British Accounting Review*, 49(6), 578-593.
- [39] Ghosh, A., & Moon, D. (2005). Auditor tenure and perceptions of audit quality. *The accounting review*, 80(2), 585-612.
- [40] Goodwin, Stewart, J., & Kent, P. (2006). Relation between external audit fees, audit committee characteristics and internal audit. *Accounting & Finance*, 46(3), 387-404.
- [41] Hakim, F., & Omri, M. A. (2010). Quality of the external auditor, information asymmetry, and bid-ask spread. case of the listed Tunisian firms. *International Journal of Accounting & Information Management*, 18(1), 5-18.

- [42] Hundal, S. (2013). Independence, Expertise and Experience of Audit Committees. Some Aspects of Indian Corporate Sector. *American International Journal of Social Science*, 2(5).
- [43] Irwin, T. (2009). Characteristics of Effective Audit Committees in Federal, State and Local Governments. *The Journal of Government Financial Management*, 58(1), 44.
- [44] Ittonen, K., Miettinen, J., & Vähämaa, S. (2010). Does female representation on audit committees affect audit fees?. *Quarterly Journal of Finance and Accounting*, 113-139.
- [45] Jackson, A. B., Moldrich, M., & Roebuck, P. (2008). Mandatory audit firm rotation and audit quality. *Managerial Auditing Journal*, 23(5), 420-437.
- [46] Kalbers, L. P., & Fogarty, T. J. (1993). Audit committee effectiveness. An empirical investigation of the contribution of power. *Auditing*, 12(1), 24.
- [47] Keinath, A. K., & Walo, J. C. (2004). Audit committee responsibilities. *The CPA Journal*, 74(11), 22- 28.
- [48] Kikhia, H. Y. (2014). Board Characteristics, Audit Committee Characteristics, and Audit Fees. Evidence from Jordan. *International Business Research*, 7(12), 98.
- [49] Krishnan, G. V. (2003). Does Big 6 auditor industry expertise constrain earnings management?. *Accounting horizons*, 17, 1-16.
- [50] Li, D. (2011). Does auditor tenure affect accounting conservatism? *Journal of Accounting, Public Policy*, Vol. 29, Issue 2, pp. 226–241.
- [51] Libby, R., & Frederick, D. M. (1990). Experience and the ability to explain audit findings. *Journal of Accounting Research*, 348-367.
- [52] Lin, Z. J., & Liu, M. (2009). The impact of corporate governance on auditor choice. Evidence from China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 18(1), 44-59.
- [53] Livingston, P. (2005). The job of the audit committee. getting directors on the same page; FEI's former CEO, who chairs two audit committees, outlines a framework for determining the panel's responsibilities and carrying them out. *Financial Executive*, 21(2), 24-26.
- [54] Madi, H. K., Ishak, Z., & Manaf, N. A. A. (2014). The impact of audit committee characteristics on corporate voluntary disclosure. *Procedia-social and behavioral sciences*, 164, 486-492.
- [55] Martinov-Bennie, N., Soh, D. S., & Tweedie, D. (2015). An investigation into the roles, characteristics, expectations and evaluation practices of audit committees. *Managerial Auditing Journal*, 30(8/9), 727-755.
- [56] Mohd Saleh, N., Mohd Iskandar, T., & Mohid Rahmat, M. (2007). Audit committee characteristics and earnings management. Evidence from Malaysia. *Asian Review of Accounting*, 15(2), 147-163.
- [57] Naimi, M., Nor, M., Rohami, S., & Wan-Hussin, W. N. (2010). Corporate governance and audit report lag in Malaysia.
- [58] Othman, R., Ishak, I. F., Arif, S. M. M., & Aris, N. A. (2014). Influence of audit committee characteristics on voluntary ethics disclosure. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 145, 330-342.
- [59] Palmrose, Z. V. (1988). 1987 Competitive Manuscript Co-Winner. An analysis of auditor litigation and audit service quality. *Accounting review*, 55-73.
- [60] Rainsbury, E. A., Bradbury, M., & Cahan, S. F. (2009). The impact of audit committee quality on financial reporting quality and audit fees. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 5(1), 20-33.
- [61] See, J. K. P., Pitchay, A. A., Ganesan, Y., Haron, H., & Hendayani, R. (2020). The Effect of Audit Committee Characteristics on Audit Quality: The Moderating Role of Internal Audit Function. *Journal of Governance and Integrity*, 3(2).
- [62] Shamsheer, M., & Zulkarnain, M. S. (2001). The Role of Audit Committees in Supporting a Disclosure-Based Corporate Environment. *Akauntan Nasional*, 14(5), 4-7.
- [63] Siagian, F., Siregar, S. V., & Rahadian, Y. (2013). Corporate governance, reporting quality, and firm value. evidence from Indonesia. *Journal of accounting in emerging economies*, 3(1), 4-20.
- [64] Stewart, J., & Munro, L. (2007). The impact of audit committee existence and audit committee meeting frequency on the external audit. Perceptions of Australian auditors. *International Journal of Auditing*, 11(1), 51-69.
- [65] Sukma, P., & Bernawati, Y. (2019). The Impact of Audit Committee Characteristics on Audit Quality. *Jurnal Akuntansi*, 23(3), 363-378.
- [66] Sun, J., & Liu, G. (2012). Auditor industry specialization, board governance, and earnings management. *Managerial Auditing Journal*, 28(1), 45-64.
- [67] Thoopsamut, W., & Jaikengkit, A. O. (2009). Audit committee characteristics, audit firm size and quarterly earnings management in Thailand. In *Emerging Issues and Challenges in Business & Economics. Selected Contributions from the 8th Global Conference (Vol. 24, p. 47)*. Firenze University Press.
- [68] Vanstraelen, A. (2000). Impact of renewable long-term audit mandates on audit quality. *European Accounting Review*, 9(3), 419-442.
- [69] WAKABA, R. (2014). Effect of Audit Committee Characteristics on Financial Performance of Companies Listed at the Nairobi Securities Exchange (Doctoral dissertation, Master Thesis (University of Nairobi)).
- [70] Wallace, W. (1980). The economic role of the audit in free and regulated markets.
- [71] Wang, K., Sewon, O., & Iqbal, Z. (2009). Audit pricing and auditor industry specialization in an emerging market. Evidence from China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 18(1), 60-72.
- [72] Wang, M. C., Lee, M. H., & Chuang, J. J. (2016). Relations among audit committee establishment, information transparency and earnings quality. evidence from simultaneous equation models. *Quality & Quantity*, 50(6), 2417-2431.
- [73] Watkins, A. L., Hillison, W., & Morecroft, S. E. (2004). Audit quality. A synthesis of theory and empirical evidence. *Journal of accounting literature*, 23, 153-193.
- [74] Windram, B., & Song, J. (2004). Non-executive directors and the changing nature of audit committees. evidence from UK audit committee chairmen. *Corporate Ownership and Control*, 1(3), 108-115.
- [75] Yu, W. (2008). Accounting-based earnings management and real activities manipulation (Doctoral dissertation, Georgia Institute of Technology).
- [76] Zahra, S. A., & Pearce, J. A. (1989). Boards of directors and corporate financial performance. A review and integrative model. *Journal of management*, 15(2), 291-334.
- [77] Zaman, M., Hudaib, M., & Haniiffa, R. (2011). Corporate governance quality, audit fees and non-audit services fees. *Journal of Business Finance & Accounting*, 38(12), 165-197.